

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

دانشگاه قرآن و حدیث

رساله دکتری

رشته مدرسی معارف اسلامی

گرایش اخلاق

روش‌های اخلاقی بهره‌گیری از طنز مکتوب در امر به معروف و نهی

از منکر

استاد راهنما:

حجة الاسلام و المسلمین دکتر هادی صادقی

استاد مشاور:

دکتر لیلا جمشیدی

دانشجو:

حسن کاظمی

آبان ۱۳۹۶

چکیده

یکی از اهداف بلند دین، ایجاد جامعه آرمانی است که در پرتو حکومت صالحان، عدالت، معنویت و کمال اخلاقی افراد را به همراه داشته باشد. یکی از روش‌های تحقق هدف مذکور، انجام امر به معروف و نهی از منکر با روش گفتار و نوشتار است. هدف اصلی این رساله، شناسایی ساز و کار تأثیرگذاری طنز مکتوب در حوزه مسائل امر به معروف و نهی از منکر و استخراج معیارهایی اخلاقی در کاربردهای این شیوه در اجرای دو فریضه است. این پژوهش به ابزار، سازنده‌ها و کاربردهای طنز، همچنین مسئولیت‌های اخلاقی طنز نویس نسبت به خود، جامعه، متن و موضوع طنز نوشته، با روش توصیفی — تحلیلی پرداخته و ضمن تبیین احکام فقهی — اخلاقی دو فریضه، شیوه اخلاقی بهره‌گیری از طنز مکتوب در اجرا دو فریضه را بیان می‌کند. هدف نهایی، تسهیل و روان‌سازی انجام دو فریضه اصلاح‌گر امر به معروف و نهی از منکر با ابزار طنز مکتوب است.

کلید واژه: طنز، اخلاق، امر به معروف، نهی از منکر، اصلاح اخلاقی، طنز مؤثر، روش‌های مؤثر امر و نهی، چالش‌های اخلاقی طنز.

فهرست مطالب

فصل اول: کلیات

- ۱-۱- بیان مسئله ۱
- ۲-۱- سؤالات تحقیق ۷
- ۳-۱- پیشینه تحقیق ۹
- ۴-۱- روش تحقیق ۱۹
- ۵-۱- اهمیت و ضرورت ۲۰
- ۶-۱- جنبه جدید بودن و نوآوری رساله ۲۲

فصل دوم: چارچوب نظری تحقیق

- ۱-۲- قسمت اول؛ امر به معروف و نهی از منکر ۲۵
- ۱-۱-۲- تعریف معروف و منکر ۲۵
- ۱-۲-۲- هدف، ضرورت، اهمیت و جایگاه دو فریضه در اسلام ۲۷
- ۱-۲-۳- احکام قهقی- اخلاقی امر به معروف و نهی از منکر ۳۲
- ۱-۲-۴- موانع انجام دو فریضه ۳۵
- ۱-۲-۵- عوامل و روش های اثرگذار امر و نهی ۳۶
- ۱-۲-۱-۵- ویژگی های مؤثر مجریان امر به معروف و نهی از منکر ۳۶
- ۱-۲-۵-۲- شیوه گفتاری ۳۷
- ۱-۲-۵-۳- شیوه نوشتاری ۳۹
- ۱-۲-۵-۴- شیوه عملی ۴۰
- ۱-۲-۵-۵- سایر شیوه ها ۴۱
- ۲-۲- قسمت دوم؛ طنز ۴۲
- ۱-۲-۲-۱- طنز در لغت ۴۲
- ۲-۲-۲- طنز در اصطلاح و ویژگی ها ۴۲
- ۲-۲-۳- مفاهیم مشابه طنز ۴۴
- ۲-۲-۴- مضامین و موضوعات طنز ۴۸

- ۵۰ ۲-۲-۴-۱- اعتقادی
- ۵۲ ۲-۲-۴-۲- آداب، رسوم، رفتار و آیین
- ۵۳ ۲-۲-۴-۳- اخلاقی
- ۵۳ ۲-۲-۴-۴- زنان
- ۵۵ ۲-۲-۴-۵- مسائل اجتماعی
- ۵۶ ۲-۲-۵- ابزار و سازنده‌های طنز
- ۵۶ ۲-۲-۵-۱- بزرگنمایی (مبالغه و اغراق)
- ۵۸ ۲-۲-۵-۲- کتابه و اقسام آن (تعریض، تلویح، رمز، ایما)
- ۶۱ ۲-۲-۵-۳- ابهام
- ۶۲ ۲-۲-۵-۴- تمثیل، تشبیه و استعاره
- ۶۵ ۲-۲-۵-۵- کلمات و جملات متناقض نما
- ۶۶ ۲-۲-۶- استدلال‌گری
- ۶۷ ۲-۲-۷- بازیهای لفظی، ادبی، الفاظ مشترک، تعریف و جمله سازی
- ۷۰ ۲-۲-۸- کردن نمایی
- ۷۲ ۲-۲-۹- تخریب نماد
- ۷۲ ۲-۲-۱۰- عدم رعایت تناسب و ارتباط
- ۷۳ ۲-۲-۱۱- استفاده از شعر و انواع صنعت در آن
- ۷۵ ۲-۲-۱۲- حاضر جوابی‌ها
- ۷۶ ۲-۲-۱۳- توجیه‌گری
- ۷۷ ۲-۲-۱۴- صداقت و بیان حقیقت
- ۷۷ ۲-۲-۱۵- ایجاز و خلاصه‌گویی
- ۷۸ ۲-۲-۱۶- زبان، لهجه، قومیت و حرفه‌ها
- ۷۹ ۲-۲-۱۷- جنسیت
- ۸۰ ۲-۲-۱۸- تحلیل اخبار و رویدادها
- ۸۱ ۲-۲-۱۹- عکس و استثناء
- ۸۲ ۲-۲-۶- انواع طنز
- ۸۵ ۲-۲-۷- کاربردهای طنز

- ۸۶-۲-۷-۱- انتقاد.....
- ۸۹-۲-۷-۲- امر به معروف و نهی از منکر و تذکر عیوب.....
- ۹۰-۲-۷-۳- تعلیم و تفکر دو قالب طنز.....
- ۹۱-۲-۷-۴- اظهار برات از معاندان و مجازات فاسقان.....
- ۹۳-۲-۷-۵- ایجاد خنده و شادی (ادخال سرور در قلب مؤمن).....
- ۹۹-۲-۷-۶- درمان‌گری خنده.....
- ۱۰۱-۲-۷-۷- تأثیرات مثبت اجتماعی.....
- ۱۰۲-۲-۷-۸- سرگرمی.....
- ۱۰۴-۲-۸- مسئولیت‌های اخلاقی و شرعی طنزنویس.....
- ۱۰۵-۲-۸-۱- مسئولیت‌های اخلاقی طنزنویس نسبت به مسایل اجتماع.....
- ۱۰۷-۲-۸-۲- مسئولیت‌های اخلاقی طنز نویس نسبت به خود و حرفه‌اش.....
- ۱۰۹-۲-۸-۳- مسئولیت‌های اخلاقی نویسنده طنز نسبت به موضوع طنز.....
- ۱۱۱-۲-۸-۴- مسئولیت‌های اخلاقی طنزنویس نسبت به متن طنز.....
- ۱۱۳-۲-۹- مسئولیت اخلاقی شنوندگان طنز.....
- فصل سوم ؛ کاربرد طنز مکتوب در امر به معروف و نهی از منکر**
- ۱۱۵-۳-۱- تاریخچه به کارگیری طنز در امر به معروف و نهی از منکر.....
- ۱۱۹-۳-۲- روش‌ها و ساز و کار طنز در نهی از منکر.....
- ۱۲۱-۳-۲-۱- بزرگ‌نمایی عامل و یا عمل نامطلوب (منکر).....
- ۱۲۳-۳-۲-۲- کنایه و تذکرات غیر مستقیم.....
- ۱۲۵-۳-۲-۳- به کارگیری کلمات یا نوشته‌های مبهم.....
- ۱۲۵-۳-۲-۴- استفاده از تشبیه، تمثیل و استعاره.....
- ۱۲۸-۳-۲-۵- تناقض‌گویی.....
- ۱۲۹-۳-۲-۶- استدلال بر سیاق مخاطب.....
- ۱۳۱-۳-۲-۷- استفاده از مهارت‌های کلامی.....
- ۱۳۲-۳-۲-۸- کردن نمایی در برابر منکر.....
- ۱۳۳-۳-۲-۹- تخریب نماد.....
- ۱۳۴-۳-۲-۱۰- بیان مسائل بدون تناسب با موقعیت.....

- ۱۳۶ - ۲-۳ - استفاده از کلام موزون.....
- ۱۳۷ - ۲-۳ - حاضر جوابی.....
- ۱۳۸ - ۲-۳ - توجه‌گری.....
- ۱۳۹ - ۲-۳ - گفتار صادقانه.....
- ۱۴۰ - ۲-۳ - بیان کوتاه.....
- ۱۴۱ - ۲-۳ - استفاده از جذابیت اقوام و لهجه ها و
- ۱۴۱ - ۲-۳ - جذابیت‌های جنسی و جنسی.....
- ۱۴۴ - ۲-۳ - تحلیل طنزگونه اخبار و رویدادها.....
- ۱۴۵ - ۲-۳ - سخن از زبان دیگران.....
- ۴-۳ - ۱۴۶ - روش‌ها و ساز و کار طنز در امر به معروف.....
- فصل چهارم ؛ معیار، چالش‌ها و راه‌کارهای اخلاقی به کارگیری طنز مکتوب در امر به معروف و نهی از منکر
- ۱۵۱ - ۴-۱ - جایگاه و معیار اخلاق در به‌کارگیری طنز مکتوب در انجام دو فریضه.....
- ۱۵۳ - ۴-۲ - چالش‌های به کارگیری طنز مکتوب در انجام دو فریضه امر به معروف و نهی از منکر.....
- ۱۵۳ - ۴-۲-۱ - چالش عدم ارتباط طنز با امر به معروف و نهی از منکر.....
- ۱۵۴ - ۴-۲-۱-۱ - تفکیک میان موضوعات دینی و موضوعات هنری.....
- ۱۵۵ - ۴-۲-۱-۲ - واگذاری فهم مقولات هنری به مردم.....
- ۱۵۵ - ۴-۲-۱-۳ - عدم ارتباط حوزه‌های دین و اجتماع.....
- ۱۵۶ - ۴-۲-۱-۴ - عدم وجود نقادی در طنز.....
- ۱۵۷ - ۴-۲-۱-۵ - عدم سازگاری مطایبه طنز با جدیت لازم در انجام دو فریضه.....
- ۱۶۱ - ۴-۲-۲ - چالش عدم سازگاری طنز با برخی منهیات دینی و اخلاقی.....
- ۱۶۲ - ۴-۲-۱-۲ - دیدگاه احکام دینی.....
- ۱۶۳ - ۴-۲-۲-۲ - عدم وجود منکرات اخلاقی در طنز اصیل.....
- ۱۶۳ - ۴-۲-۲-۳ - توجه به تفاوت معنی طنز در گذشته و حال.....
- ۱۶۴ - ۴-۲-۲-۴ - نیت و انگیزه طنزپرداز.....
- ۱۶۴ - ۴-۲-۲-۵ - تعریف و کارکرد طنز.....
- ۱۶۵ - ۴-۲-۳ - چالش ضد اخلاقی بودن ابزارهای مورد استفاده در طنز.....

- ۱۶۵-۲-۳-۱- میالغه و دروغ بزرگ‌نمایی ۱۶۵
- ۱۶۵-۲-۳-۲- عدم راست‌نمایی از طریق بیان امور نامرتبط ۱۶۵
- ۱۶۶-۲-۳-۳- افشای اسرار و معایب مردم ۱۶۶
- ۱۶۶-۲-۳-۴- عدم توجه به شأن انسان در کودن‌نمایی ۱۶۶
- ۱۶۸-۲-۳-۵- مذمت استفاده از شعر ۱۶۸
- ۱۷۰-۲-۳-۶- استفاده از تشبیهات و القاب اهانت‌آمیز ۱۷۰
- ۱۷۰-۲-۳-۷- خنده غفلت‌زا ۱۷۰
- ۱۷۲-۲-۳-۸- چالش بیهودگی طنز ۱۷۲
- ۱۷۳-۲-۳-۹- سوق به ورطه ظن و گمان نابجا ۱۷۳
- ۱۷۴-۲-۳-۱۰- اشکال عدم جدیت و کاهش تأثیر کلام ۱۷۴
- ۱۷۵-۲-۳-۱۱- عکس‌العمل‌های ضد اخلاقی مخاطبان طنز ۱۷۵
- ۱۷۷-۲-۳-۱۲- تخریب شخصیت به بهانه طنز ۱۷۷
- ۱۷۸-۲-۳-۱۳- طنز، تخریب و وجه نظام و نشانه عدم وجود آزادی در جامعه ۱۷۸
- ۱۷۸-۲-۳-۱۴- وجود مفاهیم مشابه طنز و ضدیت آنها با اخلاق ۱۷۸
- ۱۷۹-۲-۳-۱۵- خاستگاه خنده و ضدیت با اخلاق ۱۷۹

فصل پنجم: امر به معروف و نهی از منکر در کلام بزرگان طنز

- ۱۸۴-۵-۱- شواهدی از برخی طنزنویسان بزرگ ۱۸۴
- ۱۸۴-۵-۱-۱- حافظ ۱۸۴
- ۱۸۶-۵-۱-۲- سعدی ۱۸۶
- ۱۸۸-۵-۱-۳- عطار ۱۸۸
- ۱۸۹-۵-۱-۴- مولوی ۱۸۹
- ۱۹۰-۵-۱-۵- عید زاکانی ۱۹۰
- ۱۹۳-۵-۱-۶- ایرج میرزا ۱۹۳
- ۱۹۴-۵-۱-۷- سید اشرف الدین گیلانی ۱۹۴
- ۱۹۶-۵-۱-۸- ابوالقاسم حالت ۱۹۶
- ۱۹۶-۵-۱-۹- محمد خرماهی ۱۹۶

فصل ششم: نتایج و پیشنهادات

١٩٩	نتایج.....
٢٠٢	پیشنهادات.....
٢٠٣	فهرست منابع و مآخذ.....